

İsrail'in Nükleer Belirsizlik Politikasının Orta Doğu'nun Güvenliğine Etkisi

The Effect of Israel's Nuclear Ambiguity Policy on The Security of the Middle East

Zuhal ÇALIK TOPUZ*

Öz

Orta Doğu coğrafyasının güvenliğine yönelik tehditler arasında bölgesel anlaşmazlıklar ve konvansiyonel silah rekabetinde denge arayışı yer almakla birlikte en önemli tehditlerden birisi nükleer silahlardır. Orta Doğu coğrafyasına nükleer silahları sokan ilk devlet olan İsrail, 1960'lı yıllardan beri nükleer silahlara sahip olmasına rağmen, nükleer silahlarının varlığını hiçbir zaman resmi olarak doğrulamadığı, nükleer belirsizlik politikasını sürdürmektedir. İsrail, nükleer belirsizlik politikası ile Orta Doğu devletleri karşısında caydırıcılık avantajını sağlarken aynı zamanda Orta Doğu coğrafyasında nükleer tekelini koruma kararlılığını devam ettirmektedir. Ancak, İsrail'in nükleer silahları ve genişleyen füze ve uzay tabanlı gözetleme sistemleri, Orta Doğu devletleri ile arasındaki stratejik denge üzerinde derin bir etki yaratmaktadır.

Dünyanın diğer yerlerinde olduğu gibi, bir devletin kendi güvenliğini artırmaya yönelik askeri çabaları, diğer devletlerin kendilerini daha az güvende hissetmelerine ve dolayısıyla benzer çabalara girişme olasılıklarının artmasına neden olarak güvenlik ikilemi sorununu yaratmaktadır. Orta Doğu coğrafyasında da İsrail'in nükleer kapasitesi bölge devletleri arasında güvenlik sorunlarına ve askeri dengesizliklere yol açmaktadır. Çalışmada güvenlik ikilemi kavramı, İsrail'in nükleer güce sahip olmasının Orta Doğu coğrafyasının güvenliği üzerindeki dinamikleri anlamlandırmada analitik bir kavram olarak kullanılmıştır. Bu doğrultuda çalışmanın amacı, İsrail'in nükleer kapasitesinin doğası ve gelişiminin incelenmesinin yanı sıra İsrail'in nükleer belirsizlik politikasının güvenlik ikilemi kavramı çerçevesinde Orta Doğu'nun güvenliği üzerindeki etkisinin değerlendirilmesidir. Çalışma, İsrail'in nükleer belirsizlik politikasının Orta Doğu coğrafyasının güvenliğini ve olası uzlaşmayı engellediğini ileri sürmektedir.

Anahtar Kelimeler: İsrail, Nükleer Belirsizlik, Orta Doğu, Güvenlik İkilemi

* Dr. Öğr. Üyesi, Ardahan Üniversitesi, Ardahan, Türkiye E-posta: zuhalcaliktopuz@ardahan.edu.tr, ORCID: 0000-0003-0021-1353.

Abstract

While threats to the security of the Middle East geography include regional disputes and the search for balance in conventional arms competition, one of the most important threats is nuclear weapons. Israel, the first state to introduce nuclear weapons into the Middle East geography, maintains its policy of nuclear ambiguity, in which it has never officially confirmed the existence of its nuclear weapons, even though it has had nuclear weapons since the 1960s. While Israel provides its deterrence advantage against the Middle Eastern states with its policy of nuclear ambiguity, it also maintains its determination to maintain its nuclear monopoly in the Middle East geography. However, Israel's nuclear weapons and expanding missile and space-based surveillance systems have a profound impact on its strategic balance with Middle Eastern states.

As in other parts of the world, a state's military efforts to increase its own security create the problem of a security dilemma by causing other states to feel less secure and therefore more likely to engage in similar efforts. In the Middle East, Israel's nuclear capacity causes security problems and military imbalances among the states in the region. In the study, the concept of security dilemma was used as an analytical concept to make sense of the dynamics of Israel's nuclear power on the security of the Middle East geography. In this regard, the aim of the study is to examine the nature and development of Israel's nuclear capacity, as well as to evaluate the impact of Israel's nuclear ambiguity policy on the security of the Middle East within the framework of the concept of security dilemma. The study argues that Israel's policy of nuclear ambiguity prevents the security of the Middle East and possible reconciliation.

Keywords: Israel, Nuclear Ambiguity, Middle East, Security Dilemma

1. Giriş

İkinci Dünya Savaşı'ndan sonra oluşan iki kutuplu sistem içerisindeki rekabet, nükleer silahların askeri güç olarak geliştirilmesine imkân tanımış ve bu dönemde nükleer silahlar gücün nihai sembolü haline dönüşmüştür. Soğuk Savaş siyasetinin merkezinde yer alan nükleer silahlar, günümüze kadar uluslararası sistemin ayrılmaz bir parçası haline gelmiştir. Devletlerin, bölgesel veya küresel statüsünün bir sembolü olarak nükleer silahlar elde etme istediğinde sahip oldukları güvenlik endişeleri ve teknolojik kapasiteleri önemli belirleyiciler olmuşlardır (Jo ve Gartzke, 2007, s. 167). Dunn ve Khan' a (1976, s. 4) göre, devletlerin nükleer silahlara sahip olma isteğinde artan güç, itibar ve bölgesel hegemonya arzusu temel itici faktörler arasında yer almaktadır. Günümüzde nükleer güce sahip ülkeler arasında ABD (1945), Rusya (1949), Birleşik Krallık (1952), Fransa (1960), Çin (1964), Hindistan (1974), Pakistan (1998), Kuzey Kore (2006) ve İsrail (1966)¹ olmak üzere dokuz devlet bulunmaktadır.

İsrail, yaklaşık 10 milyon nüfusa sahip ve 21.937 kilometrekarelik (CIA Factbook, 2022) bir alanı içeren dünyada çoğunluğu Yahudi nüfusa sahip olan tek devlettir. Temel meşruiyetinin, komşuları ve önde gelen bölge devletleri tarafından ne tanındığı ne de kabul edildiği bir durumla karşı karşıya olan İsrail, bağımsızlığından bu yana altı konvansiyonel savaşa dahil olmuştur. Ülkenin sahip olduğu nüfus ve coğrafi konumu, ülkeyi kitlesel imha silahlarının tehdidine karşı savunmasız kılmıştır (Spyer, 2008, s. 349). Bu nedenle, İsrail'in güvenliğe yönelik yaklaşımı stratejik düzeyde savunmacı olmakla birlikte caydırıcılık esaslı ve statükonun korunmasına yönelik gelişmiştir

1 İsrail'in 1966 yılının sonlarında nükleer kapasiteye sahip olduğu tahmin edilmektedir. Bkz: Center for Arms Control and Non-Proliferation, 2024.

(Kopeć, 2016, s. 146). İsrail'in nükleer silah kapasitesine sahip olma fikri, devletin kendisi kadar eski olmakla birlikte (Cohen, 1998, s. 9), nükleer silaha sahip olmasındaki temel amaçlardan biri kendisine düşman Orta Doğu coğrafyasında caydırıcılık etkisinin güçlendirilmesidir. Bu amaçla, İsrail'in nükleer silah programı, ülkenin ilk başbakanı David Ben Gurion'un İsrail'e komşu Arap devletlerine karşı askeri üstünlüğünü dengelemek için bir nükleer sigorta planı araştırmaya başladığı 1950'li yılların ortalarına dayanmaktadır (Kristensen ve Korda, 2022, s. 38).

Güvenlik ikilemi kavramı, bir devletin kendi güvenliğini artırmaya yönelik eylemlerinin diğer devlette tepkiye neden olduğu ve sonuçta her iki devletin de güvenliğini azalttığı bir durum olarak tanımlanmaktadır (Collins, 2004). Devletleri silahlanma yarışına iten en önemli sebeplerden biri diğer devletleri kendilerine tehdit kaynağı olarak görmelerinden kaynaklanmaktadır. Güvenlik ikilemi, devletler arası rekabetin ve askeri yarışın önemli bir itici gücüdür. Güvensizliğe bağlı gelişen güvenlik ikilemi devletleri nükleer silah elde etme konusunda da teşvik edici olabilmektedir. Orta Doğu coğrafyasında güvenlik çoğunlukla askeri kapasite ile eşdeğer görülmektedir. Bu nedenle Orta Doğu'da ki bölgesel istikrarsızlar ve çatışmalar, güvenlik ikilemi neticesiyle oluşan bir etkiden kaynaklanabilmektedir. Güvenlik ikilemi kavramı, İsrail'in nükleer belirsizlik politikasının Orta Doğu Devletleri üzerindeki olası etkilerinin incelenmesinde önemli bir kavramsal çerçeve sağlamaktadır.

Bu çalışma, İsrail'in nükleer silah elde etme sürecini ve uyguladığı nükleer belirsizlik politikasının Orta Doğu'nun güvenliğine etkilerini incelemektedir. Bu amaçla çalışmada cevap aranan sorular, (i) İsrail'in nükleer silah elde etmesindeki temel etkenlerin neler olduğu ve (ii) İsrail'in nükleer belirsizlik politikasının Orta Doğu'nun güvenliğine etkilerinin neler olduğudur. Temel araştırma sorularımızdan biri olan İsrail'in nükleer belirsizlik politikasının Orta Doğu'nun güvenliğine etkisi güvenlik ikilemi kavramı çerçevesinde ele alınmıştır. Bu temel çerçevede çalışmada, güvenlik ikilemi kavramı açıklanmış, İsrail'in nükleer programının tarihsel gelişimine ve nükleer belirsizlik politikasına değinilerek İsrail'in nükleer varlığının Orta Doğu devletleri üzerindeki etkisi, güvenlik ikilemi kavramı çerçevesinde değerlendirilerek bir bütünlük oluşturulmaya çalışılmıştır. Son olarak ise, İsrail'in nükleer belirsizlik politikasının Orta Doğu'nun güvenliğine etkileri incelenmiştir.

2. Güvenlik İkilemi

Latince *se* (olmaksızın) ve *cura* (endişe) kelimelerinin birleşimi olan *securitas* kelimesinden ortaya çıkan güvenlik kavramı, "endişeden uzak olma" anlamını taşımaktadır (Arends, 2012, s. 200). Uluslararası ilişkiler literatüründe güvenlik kavramı, güç ya da barıştan kaynaklanan ikincil bir devre kabul edilmiş bu nedenle belirleyici bir kavram olarak görülmemiştir (Buzan, 2013, s. 167). Güvenlik kavramının analiz biriminin temel odağının da; bireysel mi, ulusal mı ya da uluslararası güvenlik mi olması gerektiği konusunda ayrışma söz konusu olmuş ancak, büyük ölçüde askeri açıdan tanımlanan ulusal güvenlik literatüre hakim olmuştur (Baylis, 2008, s. 73). Ulusal güvenlik, uluslararası ilişkilerde genellikle bir devletin, dış saldırı ve/veya iç yıkım

(savaş) yoluyla sınırlarının bütünlüğünü veya varlığını tehdit edecek düşmanlara karşı kendisini savunma yeteneği olarak tanımlamıştır. Geleneksel ulusal güvenlik kavramı askeri güvenliği vurgulamış ve bir devletin şiddet tehditlerine karşı caydırıcı veya savunmacı askeri yeteneklerine odaklanmıştır (Martin, 2000, s. 83). Güvenlik kavramının, devletin güvenliği çerçevesinde ele alınmasıyla, güvenlik konusunu uluslararası sistemde otorite yokluğu üzerinden açıklayan realist yaklaşım, daha fazla üzerinde durmuştur (Yıldırım, 2017, s. 574). Realist yaklaşıma göre, düzeni sağlayacak daha yüksek bir otoritenin bulunmadığı anarşik bir uluslararası sistemde, her devletin kendi gücünü artırmak için çalışmaktan başka seçeneği bulunmamaktadır (Donnelly, 2013, s. 60). Bu nedenle devletler arasındaki güç rekabetinde, her devletin kendi güvenliğini artırma çabaları diğerleri tarafından bir tehdit olarak algılanabilmekte, bu da sistemi istikrarsızlaştıran ve çatışma olasılığını artıran rekabeti ateşleyebilmektedir. Neo-realistler ise, uluslararası sistemin anarşik doğasının devleti güvenlik ikilemine sürüklediğini iddia etmektedir. Kenneth Waltz gibi neo-realist kuramcılar nükleer silahların daha çok ülkeye yayılmasının uluslararası sisteme istikrar sağlayacağı ve caydırıcılığın işleyeceğini ileri sürmektedirler (Waltz, 2013, s. 450-453).

Güvenlik ikilemi kavramı ise, hem uluslararası hem de bölgesel aktörler arasında çatışmaların nasıl ortaya çıkabileceğine dair çeşitli açıklamalar sunarak uluslararası ilişkiler disiplinine önemli katkılar sağlamıştır. Kavramın kuramsal dayanağı, Thukydides'in Peloponnesos Savaşı'na ilişkin kaleme aldığı eserinde antik çağlara kadar uzanmakla birlikte, 1950'lerin başlarında John Herz, Herbert Butterfield ve Robert Jervis'in akademik yazılarıyla analiz edilmeye başlamıştır. Herz (1951, s. 157) güvenlik ikilemini, anarşik uluslararası sistemde birbirlerinin niyetleri konusunda belirsizlik yaşayan devletlerin her zaman en kötü duruma hazırlanarak güç yarışına girmeleri olarak tanımlanmıştır. Jervis (1978, s. 169) güvenlik ikilemini, anarşik bir uluslararası sistemde temelde uyumlu hedeflere sahip devletlerin nasıl hâlâ rekabete ve savaşa sürüklendiğini anlamanın anahtarı olarak değerlendirmiştir. Jervis'e göre güvenlik ikilemi, "bir devletin kendi güvenliğini artırmaya çalıştığı yolların çoğu, diğerlerinin güvenliğini azalttığında" ortaya çıkmaktadır. Sonuç olarak, Jervis'in (1978) çatışmanın "sarmal modeli" olarak adlandırdığı bu durum, kimsenin istemediği savaşın, her iki tarafın da kurtulamayacağı yanlış algılamaların bir sonucu olarak ortaya çıkmasından kaynaklanmaktadır. Butterfield (1951, s. 19-22) ise, akademik yazınlarında güvenlik ikilemine ilişkin altı önermesinde; (1) bunun nihai kaynağının, "insanlığın evrensel günahından" türetilen korkudan kaynaklandığını; (2) başkalarının niyetleri konusunda belirsizlik barındırdığını; (3) kökeninin kasıtsız olduğunu; (4) trajik sonuçlar doğurduğunu; (5) psikolojik faktörlerle daha da kötüleşebildiğini; ve (6) tüm insan çatışmalarının temel nedeni olduğunu, ifade etmiştir. Güvenlik ikilemi, devletler arasında askeri rekabeti ve silahlanma yarışlarını, hatta savaşları körükleyen bir tür güvensizlik dinamiğidir (Liff ve Ikenberry, 2014, s. 58). Bu nedenle, temelde uyumlu hedeflere sahip devletlerin neden yine de rekabete, silahlanma yarışlarına ve hatta savaşlara sürüklenebileceğini açıklama iddiasındadır.

Güvenlik ikilemi kavramı realist yaklaşımının bir parçası olarak ortaya çıksa da sadece realist teori ile sınırlı kalmamıştır. Liberal yaklaşım, demokratik kurumların ve uluslararası örgütlerin barışı kolaylaştırdığını ve güvenlik ikilemini hafiflettiğini iddia etmektedir (Doyle, 1983). İnşacı teori ise, anarşinin devletler tarafından inşa edildiğini ve güvenlik ikileminin anarşik uluslararası

sistem tarafından belirlenen verili durumlardan ziyade, devletlerin kendi kimliklerine ilişkin algılarının bir ürünü olduğu ortaya koymaktadır (Wendt, 1992, s. 407). Bu nedenle inşacı teoriye göre, güvenlik ikilemi aslında realist teorinin aksine doğal bir olmaktan ziyade devletlerden tarafından inşa edilen yapay bir olgudur.

Özetle geleneksel bakış açısından güvenlik ikilemi kavramı, bir devletin kendi güvenliğini sağlamak amacıyla çeşitli politikalar üretirken, bu politikaların diğer devletler için güvensizlik kaynağı oluşturması ve karşı politikalar üreterek genel güvensizlik ortamı yaratmasıdır (Bilgiç, 2011, s. 127). Bu çerçevede, İsrail'in Orta Doğu coğrafyasında nükleer güce sahip olması bölge devletleri arasında güvensizlik ortamını tetikleyebilir ve devletleri silahlanma yarışına itebilir. 1960'lı yılların başında İsrail'in nükleer silahlanmasında, Arap konvansiyonel tehdidi ve Sovyet nükleer tehdidi nükleer güce yönelmesinde etkili olurken, İsrail'in nükleer programı ise Irak, Libya, Suriye ve İran'ın nükleer güce sahip olmasını teşvik etmiş olabilir. Bu durum, uluslararası ilişkilerdeki temel silahlanma yarışı dinamiğinden kaynaklanmakta olup, güvenlik ikilemi ile yakından bağlantılıdır (Reiter, 2014, s. 63). Bu kapsamda çalışma, güvenlik ikilemi kavramını geleneksel bakış açısından ele alarak İsrail'in nükleer politikasının Orta Doğu devletleri üzerindeki etkisi incelenmektedir.

3. İsrail'in Nükleer Gücünün Tarihsel Gelişimi

İsrail'in nükleer silah programı, ülkenin ilk Başbakanı David Ben Gurion'un, komşu Arap Devletleri'nin konvansiyonel üstünlüğünü dengelemek için bir nükleer sigorta planı araştırmaya başladığı 1950'li yılların ortalarına kadar uzanmaktadır (Kristensen ve Korda, 2022, s. 38). Bu nedenle, 1950'li ve 1960'lı yıllar, İsrail'in nükleer duruşu için biçimlendirici yıllar olmuştur (BenLevi, 2023). 1948 yılında İsrail Devleti'nin kurulmasının ardından yaşanan Arap-İsrail Savaşı'nın sonunda, İsrail Başbakanı David Ben-Gurion, İsrail'in karşı karşıya olduğu varoluşsal tehditlere ilişkin bir strateji geliştirilmesi gerektiğini savunmuştur. Bu süreçte, Araplarla Yahudiler arasında yaşanılacak bir savaşta İsrail'in konvansiyonel gücünün yetersiz kalacağı ve dış güçlere bağımlı bir güvenlik ağının yeterli olmayacağı görüşü ön plana çıkmıştır. Bu nedenle İsrail'in caydırıcı bir etkiye sahip olan nükleer silaha sahip olmasının İsrail'in askeri hakimiyetini sürdürmesinin ve hayatta kalmasının tek yolu olduğu sonucuna varılmıştır (Joshi, 2000, s. 2089-2091). 13 Haziran 1952 tarihinde Savunma Bakanlığı bünyesinde İsrail Atom Enerjisi Komisyonu kurulmuştur. Bu komisyon, nükleer gelişme ile ilgili tüm faaliyetler için ana denetim organı haline gelmiştir. Bununla birlikte nükleer araştırma merkezleri kurularak bir nükleer programı destekleyebilecek altyapının oluşturulmasındaki ilk adımlar atılmıştır (Evron, 1994, s. 2). 1953 yılında İsrail Atom Enerji Komisyonu ile Fransız Atom Enerjisi Komisyonu arasında teknik bir değişim anlaşması imzalanarak her iki ülkenin de önemli kazanımlar elde ettiği, Fransız-İsrail nükleer iş birliği dönemi başlamıştır (Cochran, 2000, s. 134). İki ülke arasında iş birliğinin kurulmasında çeşitli stratejik çıkarların kesişmesi rol oynamıştır. Fransa'nın İsrail ile olan iş birliği başlangıçta ticari boyutta başlamasına rağmen, konjonktürel yapının etkisiyle siyasi boyuta dönüşmüştür. Fransa, İsrail'in başlıca silah tedarikçisi iken; İsrail ise, Fransa'nın Kuzey Afrika'daki

kolonilerinde yaşanan istikrarsızlıklarda bu ülkelerdeki Sefarad Yahudileriyle temaslarından elde edilen istihbarat akışını sağlamasına yardımcı olmuştur (Farr, 1999, s. 2). Her iki ülkenin de Arap milliyetçi rejimlerine (Mısır ve Suriye) karşı ortak tehdit algısı ve Anglo-Amerikan nükleer çabalarının dışında kalması, onları ortak bir nükleer iş birliğine yatkın hale getirmiştir (Schofield, 2014, s. 50). Bunlarla birlikte, iki ülke arasında güçlü bir ittifakın kurulmasında, ortak düşman olan Cemal Abdünnasır yönetimindeki Mısır etkili olmuştur. Bu dönemde, Suriye'nin milliyetçi ideolojiyi temel alarak, Mısır ile birleşmesi ve bölgedeki radikal rejimlere yapılan yoğun Sovyet silah sevkiyatı, iki ülkenin daha da yakınlaşmasını sağlamıştır (Dowty, 2005, s. 4). Fransa, Sovyetler Birliği'nin Mısır üzerindeki etkisini dengelemek için Orta Doğu'da güçlü bir müttefik arayışına girmiştir. Bu nedenle, 1956 yılı hem Fransa hem de İsrail için iş birliğinin temelini atılmasında önemli bir yıl olmuştur. Süveyş Kanalı krizinde (1956) Fransa'nın diplomatik yenilgisi, İsrail'le iş birliği yapmayı kabul etmesine ve böylece İsrail'in nükleer silah programını kolaylaştırmasına yol açmıştır (Shaker, 1980, s. 797). Bu nedenle Süveyş Krizi'nin, İsrail'in nükleer silah üretim programının doğuşunda önemli bir dönüm noktası olduğu söylenebilir.

İsrail'in nükleer programı için tek dış desteği, Fransa olmamıştır. 1955 yılında, Fransız-İsrail iş birliği zirveye ulaşmadan önce, İsrail ilk nükleer reaktörünü Eisenhower yönetiminin "Barış İçin Atom" Programı himayesi altında ABD'den satın almıştır.² Ancak ABD'nin 1954 yılında Atom Enerjisi Yasası gereği kurduğu reaktörleri düzenli denetleme hakkına sahip olması, İsrail'in ABD'nin desteğiyle nükleer silah sahibi olamayacağı anlamına geldiğinden (Cochran, 2000, s. 135) Fransa-İsrail ilişkileri daha da sıkılaştırmıştır. 1957 yılında Fransa'nın iş birliği ile, Nefes çölünde Dimona'da teorik olarak yılda 10 ila 11 kilogram plütonyum üretme kapasitesine sahip 40 megavatlık (termal) plütonyum üreten bir reaktör inşa edilmiştir (Schofield, 2014, s. 56). Dimona nükleer tesisi, İsrail'in yaklaşık on yıl içinde plütonyum tabanlı bir nükleer silah altyapısı elde etmesini sağlamak için gereken tüm teknolojik bileşenleri³ içermekle birlikte silah sınıfı plütonyumun çıkarılmasına adanmış çok gizli bir yeraltı yeniden işleme tesisi olmuştur (Fitzpatrick, 2011, s. 2). Böylelikle, 1960'ların sonlarına doğru istihbarat kaynaklarına göre İsrail, dünyanın altıncı nükleer gücü haline gelmiştir (Paritzky, 2003, s. 389). Fransa, 1968 yılına kadar İsrail'e 14 adet Jericho-I füzesi teslim etmiştir. Ancak, 1967 Altı Gün Savaşı'nın siyasi sonuçları, Fransız-İsrail ilişkilerini ciddi şekilde gerilmesine ve Aralık 1968'de Fransa'nın, İsrail'e tüm silah sevkiyatını askıya almasına neden olmuştur. Bu tarihten sonra İsrail kendi üretim kapasitesini oluşturmuş ve yerli Jericho-I montajını ve testini üstlenmiştir (NTI, 2012).

1973 Yom Kippur Savaşı'nın ardından İsrail'in nükleer programını, nükleer silahların geliştirilmesini ve konuşlandırılmasını içerecek şekilde genişlettiği varsayılmaktadır (Cohen, 2013). 1980 yılına gelindiğinde ise İsrail, Orta Doğu'da nükleer silah üretme kapasitesine sahip

2 Tel Aviv'in güneyinde yer alan Nahal Soreq Nükleer Araştırma Merkezinde halen faaliyette olan beş megavatlık 'yüzme havuzu' tipi reaktördür. Nahal Soreq'in resmi misyonu nükleer araştırma ve eğitimi olup bugüne kadar Uluslararası Atom Enerjisi Ajansı'nın denetimi altında faaliyet gösteren tek İsrail nükleer tesisidir. Bazı raporlarda, Nahal Soreq'in aynı zamanda bir nükleer silah araştırma ve tasarım tesisi olduğu öne sürülmekle birlikte; ancak bu iddiayı doğrulayacak güvenilir bir bilgi bulunmamaktadır. Bkz: Karpın, 2007, s. 51-56.

3 Tesis, uranyum dönüştürme, yakıt üretimi, uranyum zenginleştirme, üretim reaktörü ve yeniden işleme mekanizmaları ve nükleer silahlarla ilgili bir dizi faaliyet için çalışan birimler içermektedir. Bkz: Fitzpatrick, 2011.

tek devlet olmuştur. Bununla birlikte, 1980'li yıllarda Basra Körfezi'nde İran ve Irak arasında yaşanan savaşta kesin bir sonuca ulaşamaması İsrail'e önemli bir stratejik avantaj sağlamıştır. Bu süreçte, İsrail'in nükleer stratejisinin odak noktası, bölgesel nükleer tekelinin sürdürülmesi olmuştur (Cochran, 2000, s. 146). Bölgede nükleer tekelini sürdürmek amacıyla İsrail, 1960'lı yıllarda Mısır'ın nükleer programını sabote etmiş (Kadhim, 2006, s. 582), 1981 yılında ise İsrail jet savaş uçakları, Irak'ın Osiraq reaktörünü faaliyete geçmeden önce yok ederek Irak'ın nükleer silah geliştirme programını sürdürmesini engellemiştir (Blanche, 1999, s. 24).

1986 yılında İsrail'in nükleer programını başlangıcından beri çevreleyen belirsizliği, Vanunu Olayı'nın patlak vermesi sonucu ortadan kalkmıştır. Dimona Nükleer Santrali'nde teknisyen olarak çalışan Mordechai Vanunu'nun 5 Ekim 1986 tarihinde London Sunday Times Gazetesi'ne verdiği röportaj, İsrail'in sanılanın aksine daha büyük bir nükleer silah programına sahip olduğunu ortaya çıkarmış (Albright, 2015, s. 1) ve İsrail'in nükleer silah geliştirip geliştirmedeği hususunda süregelen tartışmalara son noktayı koymuştur (Özgen, 2019, s. 503). İsrail'in nükleer programı gizli olmaktan çıkmasına rağmen İsrail halen nükleer belirsizlik politikasını devam ettirmektedir.

Körfez Savaşı bölgesel askeri dengeyi İsrail'in lehine büyük ölçüde değiştirmiştir. Savaş, İsrail'in Saddam Hüseyin ile tek başına karşı durmak zorunda kalmamasını ve Irak tehdidi devam ettiği sürece ABD'nin Orta Doğu'daki hegemonik varlığını sürdürmesini sağlamıştır (Bahgat, 2007, s. 99). Böylelikle, İsrail 1990'lı yıllarda bölgesel nükleer tekeli sağlam ve tutarlı bir nükleer stratejiye sahip tek bölgesel aktör olmuştur. 2000'li yıllarda ise, İsrail'in ana güvenlik tehdidi Yahudi devletine varoluşsal bir tehdit oluşturacağı kaygısı ile İran üzerinden gelmeye başlamış, Tahran'ın nükleer kapasiteye ulaşmasını engellemek İsrail'in temel odak noktası haline gelmiştir. 2007 yılında ise İsrail'in Suriye'deki bir nükleer reaktöre saldırısı, düşmanlarının nükleer kapasite geliştirmesini önlemek için askeri güç kullanma doktrinini kullanabileceğinin örneklerinden birisi olmuştur (BBC News, 2018).

3.1. İsrail'in Nükleer Silah Elde Etmesinde Rol Oynayan Başlıca Faktörler

İsrail'in nükleer varlığı, savaş ve soykırımdan kaynaklanan tarihsel deneyimlerinden ve içinde bulunduğu jeopolitik koşullar çerçevesinde değerlendirilebilir. İsrail'in nükleer girişimlerinin altında, soykırımın gölgesi altında kurulan bir Yahudi devletinin etkisi oldukça fazladır (Pinkus ve Tlamim, 2002). "Kuşatma zihniyeti", iki bin yıllık diaspora deneyiminden kaynaklanan "getto zihniyeti" ile özel bir şekilde bağlantılı hale dönüşmüştür (Adamsky, 2010, s. 15). Bu nedenle, tarihi boyunca var olma hakkını tanımayı reddeden ve Yahudi devletine karşı ciddi bir tehdit oluşturan bir dizi düşmanla karşı karşıya kalan İsrail için bu ortamın bir sonucu olarak, savunma stratejisi çok önemli hale gelmiş ve nükleer programı, ulusal güvenlik stratejisinin hayati bir bileşenine dönüşmüştür. İsrail Devleti kurulmadan önce de revizyonist-siyonist hareketin öncülerinden Vladimir Jabotinsky, Demir Duvar Doktrini çerçevesinde İsrail'in kendisine saldırmaya çalışacak Arap Devletleri'ne karşı bir askeri ve siyasi üstünlük kurması gerektiğini dile getirmiştir (Balpınar, 2020, s. 747). İsrail Devleti kurulduktan sonra ise sahip olduğu coğrafi konumu, nükleer güce

sahip olma isteğinin daha da artmasına yol açan faktörlerden birisi olmuştur. Bu nedenle İsrail, dış yardımdan bağımsız olarak kendisini korumak amacıyla gerekli tüm güç unsurlarına sahip olmak için nükleer güce sahip olmak istemiştir (Bahgat, 2007, s. 87).

İsrail'in dış politik yaklaşımını, güvenlik konuları karakterize etmektedir (Joshi, 2000, s. 2089). Bu nedenle, İsrail'in güvenlik stratejisinin merkezinde yer alan nükleer silahların tesis edilmesi politikası, Orta Doğu politikasının da başlıca unsuru olmuştur. Begin Doktrini⁴ kapsamında İsrail'in nükleer politikası, iki temel yapı üzerinden formüle edilmiştir. İlki, kendi nükleer programı hakkında belirsizliğin sürmesini sağlamak olurken ikincisi ise, Orta Doğu coğrafyasındaki diğer devletlerin nükleer güç elde etmesini engellemek olmuştur (Yasmin, 2004, s. 118). İsrail için, nükleer gücün tesis edilmesiyle güven ortamı yaratılmaya çalışılmış, bir pazarlık aracı olarak kullanılmış ve Arap devletlerinin saldırılarına karşılık caydırıcılık sağlanmıştır. Bununla birlikte İsrail için nükleer silahları varlığı "Samson seçeneği"⁵ olarak bilinen ülke yok olma ile karşı karşıya kalırsa kullanacağı bir seçenek olmuştur. Nükleer silahlar, İsrail'in Arap Devletleri üzerindeki konvansiyonel askeri teknolojik üstünlüğünü kaybettiği ve bir Arap kimyasal saldırısına karşı nihai caydırıcılığa ihtiyaç duyduğu güne karşı bir sigorta olarak görülmüştür (Barnaby, 1989, s. 50). İsrail, Orta Doğu coğrafyasında "eş-merkezli üç tehdit çemberi" ile çevrili olduğunu iddia etmektedir. İlk halka, İntifada ve Gazze operasyonları ile, İsrail'e içeriden saldırı yapılabileceğini gösteren Filistin çemberidir. İkinci halka ise Irak ve İran'dır. Üçüncü halka ise Pakistan'a, Afganistan'a, Endonezya'ya ve İslam ülkelerinin çoğuna kadar uzanmaktadır (Said, 2011, s. 41). Bu nedenle, bağımsız bir nükleer caydırıcılığa sahip olmak, tarihi nedeniyle İsrail için bir ulusal beka meselesi olarak görülmektedir. Eski İsrail Başbakanı Şimon Peres, İsrail'in bu arayışını, "Bu [nükleer] seçeneğini Hiroşima'ya ulaşmak için değil, Oslo'ya ulaşmak için inşa ettik. İsrail'in herhangi bir provokasyon olmaksızın defalarca saldırıya uğramasının nedeninin, bazı komşularımızın bizi alt edebileceklerini düşünmeleri olduğunu hissettik ve bu kıskırtmanın artık var olmayacağı bir durum yaratmak istedik" sözleriyle dile getirmiştir (Bahgat, 2007, s. 87).

3.2. İsrail'in Nükleer Silahlarına ABD'nin Tepkisi

Kurulduğu günden bu yana iki ülke arasında, birçok ABD Başkanı tarafından da dile getirilen bir özel ilişki olmuştur. Özel ilişki tanımı ile ABD ve İsrail'in yüksek düzeyde dostluk, güven ve siyasi ve askeri iş birliği ile benzersiz ortaklığa sahip olduğu ortaya konulmuştur (Bar-Siman-Tov, 1998, s. 231). İki ülke arasındaki ilişkiler özellikle 1967 yılından sonra özel bir hal almıştır. 1967 yılına kadar iki ülke arasındaki stratejik çıkarlardaki ayrışma ve stratejik iş birliğinin yokluğu karşısında ABD, İsrail'i Orta Doğu'daki çıkarlarına karşı stratejik ve siyasi bir yük olarak algılama eğiliminde olmuştur. Bu dönemde iki ülke arasındaki ilişkilerde, ABD'nin İsrail'e yaptığı yardım ekonomik

4 Begin Doktrini, İsrail Başbakanı Menachem Begin tarafından ortaya konan ve İsrail'in Orta Doğu coğrafyasında nükleer silahların yayılmasını engellemek için potansiyel tehditlere karşı önleyici saldırıları aktif olarak öneren, bir ulusal güvenlik doktrini (Talbot, 2023, s. 1).

5 Samson Seçeneği, kısmen belirli düşman saldırılarına yönelik örtülü bir nükleer misilleme tehdidine dayanan bir politikayı ifade etmekle birlikte, yalnızca "son çare" veya "son çareye yakın" durumlarda kullanmak için stratejik bir avantaj sağlamayı mümkün kılmaktadır (Beres, 2013, s. 6).

alanla sınırlı kalmıştır. 1962'ye kadar ABD, İsrail'e silah sağlamayı reddetmiş ancak 1967 yılından sonra İsrail'in başlıca silah tedarikçisi haline gelmiştir (Bar-Siman-Tov, 1998, s. 259).

İsrail, nükleer silah programını 1950'lerin sonlarında başlatmasına rağmen ABD hükümeti 1960'a kadar ciddi bir ilgi göstermemiştir. ABD yönetimi, Dimona tesisini ilk olarak 1958 yılında U-2 uçuşlarından sonra tespit etmiştir (Stout, 2007). 1961 yılında John F. Kennedy başkan olduğunda, İsrail'in nükleer silah kapasitesini geliştirmeyi amaçladığına dair şüpheleri kontrol etmek için ABD'li bilim adamlarının Dimona kompleksini düzenli olarak ziyaret etmesini bir öncelik haline getirmiştir (Cohen ve Burr, 2021). Bu amaçla, 1961 yılından 1968 yılına kadar Kennedy ve Johnson yönetimleri, İsrail'i NPT (Nuclear Non-Proliferation Treaty/ Nükleer Silahların Yayılmasını Önleme Anlaşması) anlaşmasını imzalamaya ve nükleer silahlardan vazgeçmeye ikna etmek için çaba göstermişlerdir. Ancak bu çaba Nixon yönetiminin başa gelmesiyle değişmiş ve Eylül 1969 tarihli Nixon-Meir mutabakatına⁶ göre İsrail, ABD'nin İsrail'e NPT'ye katılması için baskı yapmaktan kaçınması halinde nükleer denemeler yapmamayı veya nükleer cephaneliğini halka açıklamamayı kabul etmiştir (Rabinowitz ve Miller, 2015). Meir-Nixon anlaşmasının ardından ABD artık İsrail'e NPT'yi imzalaması için baskı yapmamıştır. ABD, NPT'nin evrenselliğini teşvik eden bir politikayı sürdürse de İsrail'in nükleer gücü söz konusu olduğunda göz ardı etme politikasını benimsemiştir. Bugüne kadar tüm İsrail ve ABD hükümetleri bu anlayışa bağlı kalmıştır (Fitzpatrick, 2011, s. 2). Böylelikle İsrail, uygulamış olduğu "nükleer belirsizlik" doktrinini de sürdürülebilir hale gelmiştir.

İsrail'in nükleer bir güç olma hedefine ulaşmasına Fransa, doğrudan yardım ederken, Amerika Birleşik Devletleri ise, İsrail'e nükleer silahlar elde etmemesi konusunda baskı yapmayarak ve İsrail'in Orta Doğu'daki tek nükleer silahlara sahip devlet olmasına izin vererek yardımcı olmuştur. John Mearsheimer ve Stephen Walt'a göre, ABD hükümeti diğer ülkelere 1968 NPT anlaşmasını imzalamaları için baskı yapmasına rağmen İsrail'e nükleer programını durdurması ve anlaşmayı imzalaması için baskı yapmak için çok az şey yapmıştır (Mearsheimer ve Walt, 2007, s. 35). ABD Başkanı Jimmy Carter, İsrail'in önemini şu sözleriyle dile getirmiştir: *"İsrail ile özel bir ilişkimiz var; ne ülkemizde ne de dünyada hiç kimsenin Orta Doğu'daki bir numaralı taahhüdümüzün İsrail'in kalıcı olarak korunması ve barış içinde var olması olduğundan şüphe duymaması çok önemlidir"* (Bar-Siman Tov, 1998, s. 231). Bu nedenle, her ne kadar İsrail'in nükleer silahlara sahip bir devlet olma kararına öncülük eden birincil güç ulusal güvenlik olsa da ABD'nin İsrail'in nükleer silah sahibi bir güç haline gelmesine hoşgörü göstermesi, ülkenin nükleer silahların yayılmasındaki başarısında ikincil bir faktör olmuştur (Da Cruz, 2020, s. 6).

6 1969 yılı ABD-İsrail nükleer ilişkilerinde bir dönüm noktası olmuştur. ABD Başkanı Richard Nixon'ın ulusal güvenlik danışmanı Henry Kissenger'in temaslarıyla İsrail'in Orta Doğu'da nükleer silahlara sahip olmasının gizliliğinin Sovyet-Arap nükleer garantisine yol açabileceği göz önüne alındığında gizli tutulmasına özen gösterilmiştir (Dubin, 2022). 1970'li yıllarda İsrail'in "stratejik değer" imajı köklemiş ve 1980'lerin ortalarına doğru ise Mearsheimer ve Walt'un (2007, s. 60) ifadelerine göre, imanın şartı haline dönüşmüştür.

4. İsrail'in Nükleer Belirsizlik Politikası

Nükleer belirsizlik, bir devletin nükleer kapasitesinin var olduğunu kabul etmediği ancak diğer ulusların algılarında, stratejilerinde ve eylemlerinde fark yaratacak şekilde kesin olarak tanıdığı durumu ifade etmektedir (Cohen, 1998, s. 2). Aynı zamanda, belirsizlik sadece nükleer silaha sahip olunduğunu doğrulamayı reddetmekle ilgili değil, aynı zamanda bunu inkar etmeyi de reddetmekle ilgilidir (Kristensen ve Korda, 2022, s. 41). Devletlerin aleni nükleer silah arayışı, bir devletin düşmanı tarafından askeri saldırı veya misilleme niteliğinde nükleer gelişme olasılığını artırabilir ve devletin güvenliğini artırmak yerine azaltabilir. Belirsizlik politikası, komşu devletleri alarma geçirmekten kaçınmak için güvenlik için silah edinerek “her iki yola da sahip olma girişimi olarak görülebilir (Kitano, 2016).

İsrail'in nükleer politikası, diğer nükleer silahlara sahip devletlerden farklı olmuştur. Diğer devletler nükleer statülerini alenen ilan ederken, İsrail “Orta Doğu’ya nükleer silahları tanıtan ilk ülke olmayacağı” formülüne dayanan bir “nükleer belirsizlik” politikasını izlemiştir (Ami, 2009). Bu nedenle İsrail, nükleer silahlara sahip olup olmadığını hiçbir zaman doğrulamamış veya reddetmemiştir. Şimon Peres, İsrail'in nükleer belirsizliğini koruma amacını “*Bazı alanlarda belirli bir düzeyde gizlilik korunmalıdır. Bu soruyu (nükleer silahlar) çevreleyen şüphe ve sis yapıcıdır, çünkü caydırıcılığımızı güçlendirir*” ifadesiyle dile getirmiştir (Bahgat, 2007, s. 102). İsrail'in belirsizliğe dayanan nükleer stratejisi, iyi planlanmış bir tasarımın uygulanmasından kaynaklanmak yerine, çeşitli uluslararası, bölgesel ve yerel hususlara yanıt olarak zaman içinde gelişmiştir (Cochran, 2000, s. 152). İsrail'in nükleer belirsizliği, jeopolitik faktörlerden ve Orta Doğu'nun değişken doğasından kaynaklanmıştır (Joshi, 2000, s. 2089). Bu yüzden İsrail'in nükleer belirsizlik politikasının ilk olarak nükleer silahların yayılmasından endişe duyan ABD ile ilişkilerinin zayıflamasını önlemek amacıyla sürdürdüğü öne sürülmüş (Cohen and Frankel, 1990, s. 20), daha sonra zamanla güvenlik kaygıları önemli bir faktör haline dönüşmüştür.

Nükleer belirsizlik politikası, İsrail'in güvenlik stratejisinin temel unsurlarından birisi olmuş ve iki ana amaca hizmet etmiştir. İlk olarak belirsizlik politikasıyla etkin bir caydırıcılık sağlamıştır. Belirsizlik politikası, İsrail'in varlığının veya güvenliğinin tehlikeye girmesi durumunda örtülü bir kitlesel misilleme tehdidi sağlamasına yardımcı olmuştur (Paritzky, 2003, s. 392). İkinci olarak ise İsrail, nükleer silahlara sahip olduğunu kabul etmeyerek küresel nükleer silahların yayılmasını önleme rejimini ihlal etmekten kaçınmıştır. Nükleer Silahların Yayılmasının Önlenmesi Anlaşması'nı (NPT) hiçbir zaman imzalamayan üç devletten biri olan İsrail'in nükleer hırsları hiçbir zaman uluslararası hukuk tarafından kısıtlanmamış (Kadhim, 2006, s. 582), bu nedenle İsrail nükleer belirsizlik politikasını devam ettirebilmiştir. İsrail nükleer statüsünü kabul ederse, varlığına yönelik güvenlik tehditleri ortadan kalkmadan, silahsızlanma baskısının artmasına neden olabilecektir. Bu nedenle, nükleer belirsizlik politikasından vazgeçmek, muhtemelen Orta Doğu ülkelerinin, Dimona nükleer reaktörünün UAEK (Uluslararası Atom Enerjisi Kurumu) tarafından uluslararası denetim ve kontrole açılması yönünde İsrail'e uygulanan baskıyı artırmasına yol açabilecektir (Israeli, 2015, s. 554).

Özetle İsrail'in nükleer belirsizlik politikası, Orta Doğu devletleri ile arasındaki askeri üstünlüğünü ortaya koymasını sağlayan stratejik bir role sahip olmuştur. Aynı zamanda İsrail'in nükleer kapasitesinden duyulan korku, Arapların İsrail'i yok etmeye yönelik hedeflerinin bastırılmasında ve Arap dünyasının isteksiz de olsa İsrail'in varlığıyla uzlaşmaya zorlamasında önemli bir rol oynamaktadır. İsrail açısından sahip olduğu nükleer gücü hem Arap saldırganlığını sınırlamış hem de barış diplomasisi fırsatlarını kolaylaştırırken (Ziv, 2007, s. 90), Arap Devletleri açısından güvenlik ikilemine yol açmaktadır. Arap devletleri, İsrail'in nükleer kapasitesini bir caydırıcılık aracı ve aynı zamanda önleyici saldırı için potansiyel bir kullanım aracı olarak algılamaktadır (Said, 2002). Bu durum İsrail'in güvenliğini de tehdit eder boyuta ulaşmasına neden olmakta ve çatışma sarmalına yol açmaktadır.

4.1. İsrail'in Nükleer Kapasitesi

İsrail, uzun süredir uyguladığı nükleer belirsizlik politikasını sürdürmeye devam etmektedir. Bu nedenle, İsrail'in nükleer cephaneliğinin boyutu ve silahlarına atfedilen verim ve özellikler hakkında önemli belirsizlikler söz konusu olmaktadır.

Tablo 1: İsrail'in Nükleer envanteri

Tip/Tasarım	Menzil (km)	Yük (kg)	Savaş Başlığı Sayı
Aircraft F-16	1.600	5400	30
Kara tabanlı füzeler			
Jericho II	1500-1800	750-1000	25
Jericho III	>4000	1000-1300	25
Deniz Tabanlı füzeler			10
Toplam Envanter			90

Kaynak: SIPRI, 2021.

Tablo 1'de de ayrıntılı olarak belirtildiği gibi, 2021 yılı itibariyle İsrail'in yaklaşık 90 nükleer savaş başlığı stoğuna sahip olduğu tahmin edilmektedir. İsrail Jericho füze serisini 1962 yılında ilk olarak Fransa'nın yardımıyla geliştirmeye başlamıştır. Jericho II orta menzilli, karada taşınabilir, iki aşamalı, katı yakıtlı, ayırma savaş başlığına sahip bir balistik füzedir. Yaklaşık 1.500 km maksimum menzile ve 1000 kilograma kadar yüksek patlayıcı taşıma kapasitesine sahiptir. Jericho II uzun menzilli füzesi, Orta Doğu'daki (özellikle İran) ve güneybatı Rusya'daki tüm hedefleri vurma kapasitesine sahiptir. Jericho III, İsrail tarafından Jericho II balistik füzelerinin yerini almak üzere geliştirilmiş ve üretilmiş katı yakıtlı orta menzilli bir balistik füzedir. İlk olarak 2008 yılında test edilmiş ve 2011 yılında hizmete girmiştir. Jericho III füzesinin 2011 yılında operasyonel ilan edilmesiyle, Jericho II füzesinin 2026 yılına kadar aşamalı olarak kullanımdan kaldırılması beklenmektedir (Jericho 3, 2021).

İsrail, 1999'dan günümüze kadar Almanya'dan beş adet dizel motorlu Dolphin sınıfı denizaltı satın almıştır. 2002 yılında eski Pentagon yetkilileri, bunların nükleer savaş başlığı taşıyabilen

yerli olarak modifiye edilmiş Harpoon seyir füzeleriyle silahlandırıldığını öne sürmüştür. Eğer iddia edilenler doğru ise bu gelişme İsrail'e denizden ikinci saldırı yeteneği kazandırmıştır. Ancak İsraili yetkililer, doğrulanmayan bu raporlar hakkında kamuoyuna açık yorum yapmayı sürekli olarak reddetmiştir (Mills, 2022).

5. İsrail'in Nükleer Belirsizlik Politikasının Orta Doğu'nun Güvenliğine Etkisi

İkinci Dünya Savaşı'ndan sonra Orta Doğu coğrafyasında Yahudi devletinin kurulması ve sonrasında İsrail'in nükleer silahlara sahip olması, bölgedeki güç dengesini önemli ölçüde değiştirmiştir. Dünyanın diğer yerlerinde olduğu gibi, bir devletin kendi güvenliğini artırmaya yönelik askeri çabaları, diğerlerinin kendilerini daha az güvende hissetmelerine ve dolayısıyla benzer çabalara girişme olasılıklarının artmasına neden olacak talihsiz bir etkiye sahip olabilmektedir (Åtland, 2014, s. 145). Bu nedenle, Orta Doğu'daki güvenlik sorunlarının temel nedenleri arasında, uluslararası politikadaki anarşinin bir sonucu olarak diğer devletlerin niyetlerine ilişkin belirsizlik durumu ve güvenlik ikilemi yer almaktadır (Booth ve Wheeler, 2008: 4). Orta Doğu coğrafyasında güvenlik algısı, karşılıklı, kolektif veya işbirlikçi güvenlik anlayışından ziyade ulusal güvenlik etrafında şekillenmiştir (Hynek ve Smetana, 2015, s. 284). Bu nedenle Orta Doğu coğrafyasında nükleer silahların yayılmasının istikrar yerine çatışmayı getirmesi olası gözükmemektedir. Nye ve Welch'e (2013) göre, nükleer silahlar geliştirebilecek devletlerin pek çoğunun tarihinde darbeler ve siyasi istikrarsızlıklar bulunmaktadır. Belirsizlik ve siyasi istikrarsızlıklar nedeniyle maliyetleri rasyonel sınırların çok ötesine taşınan güvenlik rekabeti, Orta Doğu coğrafyasındaki devletleri çatışma sarmalına çekme riskini içinde barındırmaktadır (Kardaş, 2016, s. 10).

Orta Doğu'daki nükleer rekabetin altında kısmen Arap-İsrail düşmanlığının bir sonucu olarak İsrail'in nükleer varlığı ve bu durumun Orta Doğu devletlerinin tepkisine neden olması yer almaktadır. Ancak, nükleer silahlanma yarışında sadece İsrail'in nükleer silahlara sahip olması değil, Orta Doğu devletleri arasındaki bir dizi etnik, siyasi, sosyo-ekonomik anlaşmazlıklar, rekabet ve ulusal hırslar da nükleer rekabetin artmasına neden olmaktadır (Bhatia, 1988). Orta Doğu coğrafyasında nükleer güç elde etmenin dört nedeni olduğu varsayılabilir: 1) ek enerji kaynaklarına yönelik gerçek bir ihtiyaç; 2) ileri teknolojileri kullanarak prestij kazanma arzusu; 3) birçok aktörün korktuğu, nükleer silahların geliştirilmesi yoluyla İran'ın bölgesel hegemonyasını kırmaya yönelik olan İran'ın nükleer programına verilecek bir yanıtın ortaya konulması; (Asculai, 2012, s. 391) ve son olarak 4) bölgede İsrail'in nükleer caydırıcılığını kırma ihtiyacı yer alabilir.

Güvenlik ikilemi yaklaşımı İsrail'in nükleer belirsizlik politikası çerçevesinde değerlendirilirse, Orta Doğu coğrafyasında gerilim sarmalı yaşanma ihtimali yüksek görünmektedir. İsrail'in bağımsız bir devlet olarak ilan edildiği 1948 yılından bu yana Orta Doğu'da pek çok çatışma yaşanmıştır. İsrail dünyada nükleer silaha sahip olan altıncı ülke ve Orta Doğu coğrafyasında ise ilk ülkedir. Ancak, Orta Doğu'da hiçbir devlet nükleer silah kapasitesine sahip olduğunu beyan etmemiştir (Lewis, 2013, s. 433). İsrail, nükleer belirsizlik politikasına dayanarak Orta

Doğu'ya nükleer silah sokan ilk ülke olmayacağını resmen savunmaya devam etmektedir. Ancak günümüzde İsrail'in nükleer silahlarının varlığı, "açık bir sır" haline dönüşmüştür. Bu nedenle, İsrail'in nükleer silahları, Orta Doğu'daki istikrarı bozucu etki yaratarak Orta Doğu'nun güvenliğini etkilemektedir. İsrail'in nükleer kapasitesi bölge devletleri arasında güvenlik sorunlarına ve askeri dengesizliklere yol açmaktadır. Nükleer güce sahip olan İsrail, Orta Doğu coğrafyasında domino etkisi yaratabilir ve bölgedeki diğer ülkeleri nükleer güce yönelmesine neden olabilir (Adami ve Bakhshi, 2020, s. 80). İsrail'in konvansiyonel ve konvansiyonel olmayan silahlanma birikiminin bir sonucu olarak Orta Doğu'da Arap ve Arap olmayan ülkeler tarafından algılanan tehdit, Orta Doğu'daki istikrarı daha da zayıflatan karşı silahlanma programlarının başlamasını tetiklemektedir. Örneğin Suriye, İsrail'in nükleer kapasitesini saldırgan olarak değerlendirmektedir (Aronson, 1992, s. 627). Özellikle, İran ile İsrail arasında var olan sorunların gerilimi giderek artırması, iki ülke arasında büyük bir çatışma riskini de beraberinde getirmektedir. Bununla birlikte, İran'ın nükleer kapasite elde etme hamlesi tüm bölgede, büyük endişelere yol açmaktadır (Said, 2011, s. 39).

Güvenlik, başka devletlerin saldırgan niyetlerinin varlığına ya da yokluğuna göre artıp azaldığı için tehditkâr devletlerin tavır ve tutumları önemlidir (Wolfers, 2013, s. 54). Bu açıdan güvenlik ikilemi dinamiklerini körükleyebilecek değişkenlere baktığımızda ise, Orta Doğu coğrafyasındaki askeri asimetrik yapı oldukça tehlikeli görünmektedir. Bu asimetrik yapı, "...bir dizi aktörün stratejileri, doktrinleri ve operasyonel paradigmaları açısından mevcut olan kuvvetlerin niceliği ve niteliğindeki önemli eşitsizlikler olarak tanımlanabilmektedir (Hynek ve Smetana, 2015). Orta Doğu coğrafyasındaki devletlerin güç ve kapasitelerindeki dağılımda öngörülemeyen değişiklikler yalnızca belirsizliği artırmakla kalmayıp yaşanan güvensizlik sarmalı, enerji tedarikinde de istikrarsızlaştırıcı bir rekabete neden olabilir.

Tablo 2: Orta Doğu Coğrafyasında Nükleer Reaktörler

Nükleer Reaktöre sahip Devletler	İnşaat Halindeki Nükleer Reaktörler	Öneri Halindeki Nükleer Reaktörler
İran, BAE	Mısır	Ürdün, Suudi Arabistan ⁷

Kaynak: Emerging Nuclear Energy Countries, 2023.

Tablo 2'den de görüldüğü gibi, Orta Doğu'da nükleer silahlara sahip bir ülke (İsrail), inşa halinde veya işletmede nükleer santralleri olan iki ülke (İran, BAE) ve nükleer program geliştirmeyi planlayan birkaç ülke (Ürdün, Mısır, Suudi Arabistan) bulunmaktadır (Adami ve Bakhshi, 2020, s. 80). 2006 yılından bu yana Orta Doğu'daki birçok devlet nükleer enerjiye yönelme niyetlerini açıklamıştır (Krane vd., 2016, s. 44).

Ağustos 2020 yılında Birleşik Arap Emirlikleri (BAE), Barakah nükleer enerji santralini açan ilk Arap ülkesi olmuştur. Ancak, BAE'nin nükleer enerji santraline sahip olmasının yarattığı, güvenlik ikileminin yanı sıra, bölgesel gerilimin taraflarının iç siyasal dinamiklerinin de gerilimleri

⁷ Suudi Arabistan'ın sivil bir nükleer enerji endüstrisi kurma planı bulunmaktadır. Ülke 2013 yılında 2032 yılına kadar 17 GWe nükleer kapasite öngörülmüş, ancak bu hedef iki yıl sonra terk edilmiştir. Bkz: World Nuclear Association, 2022.

körüklediği görülmektedir (Kardaş, 2016, s. 11). Örnek olarak, BAE nükleer santralının Katar'a yakın bir konumda bulunması Katar'ın bunu bölgesel istikrara yönelik ciddi bir tehdit olarak tanımlamasına neden olmuştur. Bu nedenle, Orta Doğu devletleri arasındaki düşmanlık, nükleer programların çoğalmaya devam etmesi durumunda potansiyel bir güvenlik sorunu oluşturacaktır (Mjahed, 2020, s. 1). İran ve İsrail, tartışmalı nükleer programlar oluşturmayı başarırken; Suudi Arabistan bölgesel hakimiyet arayışında nükleer rekabetin içine çekilmektedir. Suudi Arabistan da, nükleer enerji programının bir parçası olarak Güney Kore, Arjantin, Çin, Rusya ve Fransa ile genel nükleer enerji işbirliği anlaşmaları imzalamış ve 2032 yılına kadar 17 gigawatt'a kadar nükleer enerji kapasitesinin inşasını öngören çeşitli planlar yayınlanmıştır (Krane vd., 2016, s 45).

Orta Doğu'nun nükleer güce sahip devletlerden oluşması senaryosu bölgede istikrarsızlığın daha da artmasına neden olacaktır. İsrail'in nükleer güce sahip olması, bölge devletlerini etkileyerek Orta Doğu'da büyüyen nükleer (askeri ve sivil) programların ve artan nükleer/radyoaktif güvenlik tehditlerinin oluşmasına neden olabilecektir (Adami ve Bakhshi, 2021, s. 92). Orta Doğu'da nükleer silahların yayılmasının önlenmesi ve silahsızlanma, bölgede güvenlik ve istikrarın olmazsa olmaz koşullarından birisidir (Fahmy, 2022, s. 101). İsrail'in nükleer belirsizlik politikası, nükleer silahların bölgesel yayılmasının önleme çabaları açısından istikrarsızlığın önemli bir itici gücü olmaktadır.

Orta Doğu'daki nükleer silahların yayılmasını önlemek için, Orta Doğu devletleri tarafından kapsamlı bir güvenlik ve iş birliği sürecinin takip edilmesi gerekmektedir. ABD, Avrupa Birliği ve NATO dahil olmak üzere başlıca küresel aktörler tarafından onaylanan bölgesel politikalar temelinde hareket edilmelidir. Bu nedenle Batılı ülkeler ve onların bölgedeki müttefikleri tarafından yürütülen güvenlik politikalarının derinlemesine yeniden değerlendirilmesi gerekmektedir (Samaan, 2013, s. 628). Ancak, İsrail'in güvenlik ikilemi ve diplomatik kaygılar temelinde seçtiği nükleer belirsizlik politikası, Orta Doğu coğrafyasında kitle imha silahlarından arındırılmış bir bölge kurulmasının önünde engel oluşturmaktadır.

6. Sonuç

Orta Doğu coğrafyası, aktör sayısı açısından çok kutuplu bir görünüme sahip olmakla birlikte bölgenin stratejik politikalarının merkezinde yer alan aktörler arasında Mısır, İran, Irak, İsrail, Suriye ve Suudi Arabistan önemli bir rol oynamaktadır. Gücün, bu devletler arasında asimetrik dağılması çok sayıda bölgesel çatışmanın yaşanmasına ve rezervlerinin körüklediği bir dizi silahlanma yarışına girmelerine neden olmaktadır. İsrail'in nükleer belirsizlik politikası, komşu ülkelerde kararsız nükleer politikaların tetiklenmesini ve bölgesel istikrarsızlığı daha da artırmaktadır. Üstelik Orta Doğu devletleri arasındaki şeffaf olmayan bir nükleer rekabet, doğası gereği caydırıcılık sisteminin şekillenmesine engel olmaktadır (Samaan, 2013, s. 641). Bu durum, bölge coğrafyasındaki devletleri çatışma sarmalına çekme riskini de beraberinde taşımaktadır.

Özetle, Orta Doğu coğrafyasında nükleer silahların yayılması bölgede istikrarsızlığa neden olmakla birlikte nükleer silahların bu istikrarsız bölgede kullanılmasına ilişkin endişelerin artmasına da yol açmaktadır.

Kaynakça

- Adami, A., & Bakhshi R. (2020). Nuclear Security in the Middle East: Challenges, Solutions and Regional Cooperation. *The Quarterly Journal of Political Studies of Islamic World*, 9 (36), 75-97. Doi: 10.30479/psiw.2020.11183.2591
- Adamsky D. (2010). *The Culture of Military Innovation: The Impact of Cultural Factors on the Revolution in Military Affairs in Russia, the US, and Israel*, Stanford: Stanford University Press.
- Albright, D. (2015). Israel's Military Plutonium Inventory. *Institute for Science and International Security*, 1-5.
- Ami, S. B. (2009). Nuclear Weapons in the Middle East: The Israeli perspective. Cairo: International Commission on Nuclear Non-Proliferation and Disarmament.
- Aronson G. (1992). Hidden Agenda: US-Israeli Relations and the Nuclear Question, *Middle East Journal*, 46 (4). 617-630.
- Arends, M. F. (2012). Homeros'dan Hobbes ve Ötesine: Avrupa Geleneğinde "Güvenlik" Kavramı. Mustafa Aydın vd. (Ed.), *Uluslararası İlişkilerde Çatışmadan Güvenliğe* içinde (ss. 199-220). İstanbul: İstanbul Bilgi Yayınları.
- Asculai E. (2012). Nuclear Power in The Middle East. *The Nonproliferation Review*, 19 (3), 391-400. Doi: 10.1080/10736.700.2012.734187
- Åtland K. (2014). Interstate Relations in the Arctic: An Emerging Security Dilemma?. *Comparative Strategy*, 33 (2), 145-166. Doi: 10.1080/01495.933.2014.897121.
- Bahgat, G. (2007). *Proliferation of Nuclear Weapons in the Middle East*. Florida: University Press of Florida.
- Balpınar, Z. (2020). Vladimir Zéev Jabotinsky'nin Demir Duvar Doktrinini Anlamak. *Güvenlik Stratejileri Dergisi*. 16 (36), 743-781. Doi: <https://doi.org/10.17752/guvenlikstrj.847716>
- Bar-Siman-Tov, Y. (1998). The United States and Israel since 1948: a "Special Relationship"?. *Diplomatic History*, 22 (2): 231-262. Doi: <https://doi.org/10.1111/1467-7709.00115>
- Barnaby, F. (1989). *The Invisible Bomb: The Nuclear Arms Race in the Middle East*. London: I. B. Tauris & Co. Ltd.
- Baylis, J. (2008). Uluslararası İlişkilerde Güvenlik Kavramı. *Uluslararası İlişkiler*, 5 (18), 69-85. <https://dergipark.org.tr/tr/pub/uidergisi/issue/39260/462353>
- BBC News. (21 Mart 2018). "İsrail, 2007'de Suriye'deki nükleer reaktörünü vurduğunu ilk kez kabul etti". <https://www.bbc.com/turkce/haberler-dunya-43484585>
- BenLevi, R. (2023). The Evolution and Future of Israeli Nuclear Ambiguity, *The Nonproliferation Review*. Doi: 10.1080/10736.700.2023.2215583.
- Beres, R. L. (2013). Looking Ahead Revising Israel's Nuclear Ambiguity in the Middle East. Herzliya Conference. <https://www.runi.ac.il/media/soipnf0a/louisreneberes.pdf> (Erişim Tarihi: 23.02.2024).
- Bhatia, S. (1988). *Nuclear Rivals in the Middle East*. New York: Routledge.
- Bilgiç, A. (2012). Güvenlik İkilemi'ni Yeniden Düşünmek Güvenlik Çalışmalarında Yeni Bir Perspektif. *Uluslararası İlişkiler*, 8 (29), 123-142.
- Blanche, E. (1999). Israel Addresses The Threats of the New Millennium – Part One. *Jane's Intelligence Review*, 11 (2), 24-27.
- Booth, K. & Wheeler N. (2008). The Security Dilemma: Fear, Cooperation and Trust in World Politics. Palgrave Macmillan, No. 1, pp. 1-41
- Butterfield, H. (1951). *History and Human Relations*, London: Collins.

- Buzan, B. (2013). Barış, Güç ve Güvenlik: Uluslararası İlişkilerde Çatışan Kavramlar. Esra Diri (Yayına Hazırlayan), *Uluslararası İlişkilerde Anahtar Metinler* içinde (ss. 165-190), İstanbul: Uluslararası İlişkiler Kütüphanesi.
- Center for Arms Control and Non-Proliferation. (2024). <https://armscontrolcenter.org/countries/israel/> (Erişim Tarihi: 12.03.2024).
- CIA Factbook. (2022). <https://www.cia.gov/the-world-factbook/about/archives/2022/countries/israel/#geography>
- Cochran, E.S. (2000). Israel's Nuclear History, *Israel Affairs*, 6(3-4), 129-156, Doi: 10.1080/135.371.20008719576
- Cohen A. (1998). *Israel and the Bomb*, New York: Columbia University Press.
- Cohen A. (2013). Nuclear Weapons: Lessons from the Yom Kippur War, Wilson Center, (13.10.2013), <https://www.wilsoncenter.org/article/nuclear-weapons-lesson-the-yom-kippur-war> (Erişim Tarihi: 07.02.2024).
- Cohen A. and Burr W. (2021). How Israel Built a Nuclear Program Right Under the Americans' Noses, Haaretz, <https://www.haaretz.com/israel-news/2021-01-17/ty-article-magazine/.premium/how-israel-built-a-nuclear-program-right-under-the-americans-noses/0000017f-dbf0-d3a5-af7f-fbfec3bb0000> (Erişim Tarihi: 03.11.2023).
- Cohen A. and Frankel B. (1990). Opaque Nuclear Proliferation. *Journal of Strategic Studies*, 13 (3). Doi: 10.1080/014.023.99008437417
- Collins, A. (2004). State-Induced Security Dilemma: Maintaining the Tragedy. *Cooperation and Conflict*, 39 (1), 27-44. Doi: 10.1177/001.083.6704040833
- Da Cruz, M. (2020). Why Do States Acquire Nuclear Weapons? A Theoretical Framework in Assessing Nuclear Proliferation in Israel, Iran and Saudi Arabia. *Political Analysis*, 21, (2), 1-16.
- Donnelly, J. (2013). Realizm. Burchill, Scott, vd. (Ed.) *Uluslararası İlişkiler Teorileri* içinde (ss. 53-84), İstanbul: Küre Yayınları.
- Dowty, A. (2005). The Enigma of Opacity: Israel's Nuclear Weapons Program as a Field of Study. *Israel Studies Forum*, 20 (2), 3-21. Doi: 10.3167/106.577.105780793680
- Doyle, M. W. (1983). Kant, Liberal Legacies, and Foreign Affairs. *Philosophy and Public Affairs*, 12 (3), 205-235.
- Dubin, A. (2022). Israeli Nuclear Program: Memo to President Nixon from Henry Kissinger, 7/12/69, Harvard Kennedy School, <https://policymemos.hks.harvard.edu/blog/israeli-nuclear-program-memo-president-nixon-henry-kissinger-71669> (Erişim Tarihi: 14.02.2024).
- Dunn, L. A. and Kahn, H. (1976). Trends in Nuclear Proliferation, 1975-1995 Projections, Problems, and Policy Options, (New York: Arms Control and Disarmament Agency) <http://www.dtic.mil/get-tr-doc/pdf?AD=ADB011707>.
- Emerging Nuclear Energy Countries (2023). <https://world-nuclear.org/information-library/country-profiles/others/emerging-nuclear-energy-countries.aspx> (Erişim Tarihi: 02.11.2023).
- Evron, Y. (1994). *Israel's Nuclear Dilemma*, New York: Routledge.
- Fahmy, N. (2022). Nuclear Non-Proliferation and Disarmament in the Middle East. *Journal for Peace and Nuclear Disarmament*, 5 (1), 101-113. Doi: 10.1080/25751.654.2022.2078140
- Farr, W. D. (1999). The Third Temple's Holy of Holies: Israel's Nuclear Weapons. USAF Counterproliferation Center, Air University.
- Fitzpatrick, M. (2011). Nuclear Capabilities in the Middle East, 2. <https://www.files.ethz.ch/isn/142904/fitzpatrick.pdf>
- Herz, J.H. (1951). *Political Realism and Political Idealism: A Study in Theories and Realities*. Chicago: Chicago University Press.

- Hynek, N. and Smetana, M. (ed.). (2015). *Global Nuclear Disarmament: Strategic, Political, and Regional Perspectives*. New York: Routledge.
- Israeli, O. (2015). Israel's Nuclear Amimut Policy and Its Consequences. *Israel Affairs*, 21 (4), 541-558. Doi: <https://doi.org/10.1080/13537.121.2015.1076185>
- Jericho 3, Missile Threat, <https://missilethreat.csis.org/missile/jericho-3/> (11.08.2023).
- Jervis, R. (1978). Cooperation Under the Security Dilemma. *World Politics*, 30 (2), 167-214. Doi:10.2307/2009958.
- Jo, D.J. & Gartzke, E. (2007). Determinants of Nuclear Weapons Proliferation, *Journal of Conflict Resolution*, 51 (1), 167-194. Doi: 10.1177/002.200.2706296158
- Joshi, S. (2000). Israel Nuclear Policy: A Cost – Benefit Analysis. *Strategic Analysis* 23 (12), 2089-2110, Doi:10.1080/097.001.60008455182
- Kadhim, A. (2006). The Future of Nuclear Weapons in the Middle East. *Nonproliferation Review*, 13 (3), 581-589. Doi: <https://doi.org/10.1080/107.367.00601071686>.
- Kardaş, Ş. (2016). Orta Doğu'da Derinleşen Güvenlik Rekabeti ve Güç Dengeleyicisi olarak Türkiye, *Ortadoğu Analiz*, 8 (72), 10-11.
- Karpın, M. (2007). *The bomb in the basement: How Israel went Nuclear and What that Means for the World*. New York: Simon and Schuster.
- Kitano M. (2016). Opaque Nuclear Proliferation Revisited: Determinants, Dynamism, and Policy Implications, *The Nonproliferation Review*, 23 (3-4), 459-479, Doi: 10.1080/10736.700.2017.1279792.
- Kopeć, R. (2016). The Determinants of the Israeli Strategic Culture. *Review of Nationalities*, 6 (1), 135-146. Doi: 10.1515/pn-2016-0008.
- Krane, J., Jaffe A. M. & Ellass J. (2016). Nuclear Energy in the Middle East: Chimera or solution?. *Bulletin of the Atomic Scientists*, 72(1), 44-51, Doi: 10.1080/00963.402.2016.1124662
- Kristensen , H. M. and Korda, M. (2022). Israeli Nuclear Weapons, 2021. *Bulletin of the Atomic Scientists*, 78 (1), 38-50. Doi: <https://doi.org/10.1080/00963.402.2021.2014239>.
- Lewis, P.M. (2013). A Middle East Free of Nuclear Weapons: Possible, Probable or Pipe-Dream?. *International Affairs*, 89 (2), 433-450.
- Liff, A. P. & Ikenberry, G. J. (2014). Racing Toward Tragedy?: China's Rise, Military Competition in the Asia Pacific, and the Security Dilemma. *International Security*, 39(2), 52-91. Doi: 10.1162/ISEC_a_00176
- Martin L. (2000). Turkey's National Security in the Middle East, *Turkish Studies*, 1(1), 83-106, Doi: 10.1080/146.838.40008721222.
- Mearsheimer J. J. and Walt. S. (2007). *The Israel Lobby and U.S. Foreign Policy*, New York: Farrar, Straus and Giroux.
- Mjahed, H. (2020). The Nuclearization of the Middle East. *Policy Center for the New South*, PB-20/76.
- Mills, C. (2022). Nuclear Weapons at a Glance: Israel Research Briefing, House of Commons Library, <https://researchbriefings.files.parliament.uk/documents/CBP-9075/CBP-9075.pdf> (Erişim Tarihi: 12.08.2023).
- NTI. (21.11.2012). Israel Missile Overview, <https://www.nti.org/analysis/articles/israel-missile/> (Erişim Tarihi: 14.08.2023)
- Nye, J. S. and Welch, D. A. (2013). Küresel Çatışmayı ve İşbirliğini Anlamak. R. Akman (Çev.) İstanbul: Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları.
- Özgen, C. (2019). İsrail'in Savunma Stratejisi'nde Denizaltı Filosu'nun Rolü. *Güvenlik Stratejileri Dergisi*, 15 (31), 497-545. Doi: <https://doi.org/10.17752/guvenlikstrj.630861>

- Paritzky, E. J. (2003). Removing Opacity: Putting Israel's Nuclear Capability Under the LAMP, *International Journal of Intelligence and CounterIntelligence*, 16(3), 389-408. Doi: 10.1080/713830444
- Pinkus B. and Tlamim M. (2002). Atomic Power to Israel's Rescue: French-Israeli Nuclear Cooperation, 1949-1957. *Israel Studies*, 7 (1), 104-138. Doi: 10.1353/is.2002.0006
- Rabinowitz, O. and Miller, N. L. (2015). Keeping The Bombs in The Basement: Us Nonproliferation Policy Toward Israel, South Africa, And Pakistan. *International Security*, 40 (1), 47-86.
- Reiter D. (2014). Security Commitments and Nuclear Proliferation, *Foreign Policy Analysis*, 10 (1), 61-80. Doi: 10.1111/fp
- Said, M. K. (2002). Security and Defense Dilemmas in the Middle East: The Nuclear Dimension. Pugwash Conferences on Science and World Affairs, <https://ciaotest.cc.columbia.edu/wps/sam01/#3> (Erişim Tarihi: 28.02.2024)
- Said, M. K. (2011). Israel's Nuclear Capability: Implications on Middle East Security. In: *Nuclear Proliferation and International Order. Nobel symposium*. 39-61.
- Samaan, J. P. (2013). Revisiting Nuclear Opacity in the Middle East: A Scenario. *Orbis*, 57 (4), 627-642.
- Shaker, M. (1980). The Nuclear Non-Proliferation Treaty. London: Oceana.
- Schofield, Julian (2014). *Strategic nuclear sharing*. US: Palgrave Macmillian.
- SIPRI Yearbook 2021, (2021). VIII. Israeli Nuclear Forces, <https://www.sipri.org/sites/default/files/SIPRIYB21c10sVIII.pdf> (Erişim Tarihi: 03.09.2023)
- Spyer, J. (2008). Israel in The Middle East: Threats and Countermeasures. *International Relations*, 22 (3), 349-352. Doi: 10.1177/004.711.7808094178
- Stout D. (2007). Israel's Nuclear Arsenal Vexed Nixon. *New York Times*, <https://www.nytimes.com/2007/11/29/world/middleeast/29nixon.html> (Erişim Tarihi: 07.09.2023)
- Talbot, B. (2023). Israel's Begin Doctrine Preventive Strike Tradition and Iran's Nuclear Pursuits. *A Journal of Strategic Airpower & Spacepower* 2 (4), 1-14.
- Waltz, N. K. (2013). Yeni Gerçekçilik Kuramına Göre Savaşın Kökenleri. Esra Diri (Yayına Hazırlayan), *Uluslararası İlişkilerde Anahtar Metinler* içinde (ss. 443-456), İstanbul: Uluslararası İlişkiler Kütüphanesi.
- Wendt, A. (1992). Anarchy is What States Make of it: The Social Construction of Power Politics. *International Organization*, 46 (2), 391-425. Doi: 10.1017/S002.081.8300027764
- Wolfers, A. (2013). Muğlak bir Simge Olarak "Ulusal Güvenlik". Esra Diri (Yayına Hazırlayan), *Uluslararası İlişkilerde Anahtar Metinler* içinde (ss. 43-58), İstanbul: Uluslararası İlişkiler Kütüphanesi.
- World Nuclear Association (WNA), (2022). Nuclear Power in Saudi Arabia, <https://world-nuclear.org/information-library/country-profiles/countries-o-s/saudi-arabia.aspx> (Erişim Tarihi: 11.09.2023)
- Yasmin, G. (2004). Israel vs Arab Nuclear Programmes: A Comparative Study. *Strategic Studies*, 24 (1), 110-133.
- Yıldırım, Z. (2017). Uluslararası İlişkilerde Güvenlik ve Türkiye-İrak İlişkilerinde "Güvenlik İkilemi Sorunu", 2. Meditarranean International Congress on Social Sciences (MECAS II).
- Ziv, G. (2007). To Disclose or Not to Disclose: The Impact of Nuclear Ambiguity on Israeli Security. *Israel Studies Review*, 22 (2), 76-94. Doi: 10.3167/isf.2007.220204

The Effect of Israel's Nuclear Ambiguity Policy on The Security of the Middle East

Zuhal ÇALIK TOPUZ*

Israel's nuclear policy has been different from other nuclear-powered states. While other states have publicly declared their nuclear status, Israel has pursued a policy of "nuclear ambiguity" based on the formula that it "will not be the first country to introduce nuclear weapons to the Middle East" (Ami, 2009). Therefore, Israel has never confirmed or denied whether it has nuclear weapons.

The establishment of the Jewish state in the Middle East after the Second World War and Israel's subsequent possession of nuclear weapons significantly changed the balance of power in the region. As in other parts of the world, a state's military efforts to increase its own security can have the unfortunate effect of making others feel less secure and therefore more likely to engage in similar efforts (Åtland, 2014, p. 145). Therefore, among the main reasons for the security problems in the Middle East are the uncertainty regarding the intentions of other states and the security dilemma as a result of the anarchy in international politics (Booth and Wheeler, 2008, p. 4).

If the security dilemma approach is evaluated within the framework of Israel's nuclear ambiguity policy, the possibility of a spiral of tension in the Middle East seems high. Many conflicts have occurred in the Middle East since 1948, when Israel was declared an independent state. Israel is the sixth country in the world to have nuclear weapons and the first in the Middle East. However, no state in the Middle East has declared that it has nuclear weapons capacity (Lewis, 2013, p. 433). Based on its policy of nuclear ambiguity, Israel continues to officially maintain that it will not be the first country to introduce nuclear weapons into the Middle East. However, today the existence of Israel's nuclear weapons has become an "open secret". Therefore, Israel's nuclear weapons affect the security of the Middle East by creating a destabilizing effect in the Middle East. Israel's nuclear capacity causes security problems and military imbalances among the states of the region. Israel, which has nuclear power, can create a domino effect in the Middle East

---

* Dr. Öğr. Üyesi, Ardahan University, Ardahan, Türkiye E-posta: zuhalcaliktopuz@ardahan.edu.tr, ORCID: 0000-0003-0021-1353.

geography and cause other countries in the region to turn to nuclear power (Adami and Bakhshi, 2020, p. 80). The threat perceived by Arab and non-Arab countries in the Middle East as a result of Israel's conventional and unconventional armament accumulation triggers the initiation of counter-armament programs that further weaken stability in the Middle East. In particular, Iran's move to obtain nuclear capacity causes great concerns in the entire region (Said, 2011, p. 39).

When we look at the variables that may fuel the security dilemma dynamics, the Middle East geography seems quite dangerous. Unpredictable changes in the distribution of power and capacities of states in the Middle East geography will not only increase uncertainty, but the spiral of distrust may also encourage a destabilizing competition in energy supply. The geography of the Middle East is also characterized by military asymmetries. This asymmetric structure can be defined as "...significant inequalities in the quantity and quality of forces available in terms of the strategies, doctrines and operational paradigms of a set of actors (Hynek and Smetana, 2015). The Middle East, one of the most politically turbulent regions of the world, has begun to witness a deadly nuclear power race. In this respect, there is one country in the Middle East with nuclear weapons (Israel), two countries with nuclear power plants under construction or in operation (Iran, UAE) and several countries planning to develop a nuclear program (Jordan, Egypt, Saudi Arabia) is available (Adami and Bakhshi, 2020, p. 80). Since 2006, many states in the Middle East have announced their intention to turn to nuclear energy (Krane et al., 2016, p. 44).

The scenario of the Middle East consisting of states with nuclear power will cause further instability in the region. Israel's possession of nuclear power affects the states of the region and may lead to the Middle East's growing nuclear (military and civilian) programs and increasing nuclear/radioactive security threats (Adami and Bakhshi, 2020, p. 92). Preventing the proliferation of nuclear weapons and disarmament in the Middle East is one of the indispensable conditions for security and stability in the region (Fahmy, 2022, p. 101). Israel's policy of nuclear ambiguity is a significant driver of instability in terms of regional proliferation of nuclear weapons, conflict prevention, and non-proliferation efforts.

Israel's policy of nuclear ambiguity further increases regional instability, as it is likely to trigger indecisive nuclear policies from neighbouring countries. Moreover, a non-transparent nuclear competition between Middle Eastern states inherently prevents the formation of a deterrence system (Samaan, 2013, p. 641).

In summary, the spread of nuclear weapons in the Middle East geography causes instability in the region, but also leads to increased concerns about the use of nuclear weapons in this unstable region.